

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

грошової допомоги «Паунок школяра» у 2025 році є важливим кроком держави для підтримки родин із дітьми в умовах війни та економічних викликів. Передбачений механізм виплат через «Дія.Картку» та уповноважені банки забезпечуть прозорість і цільове використання коштів, спрямованих виключно на придбання необхідних речей для навчання. Водночас встановлені обмеження щодо отримання допомоги будуть гарантувати справедливість і адресність програми. Таким чином, держава не лише полегшує фінансовий тягар батьків першокласників, але й підтверджує пріоритет соціального захисту дітей у своїй політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Право соціального забезпечення: навч. посіб. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / [за ред. П.Д. Пилипенка]. – К.: Ін Юре, 2006. – 496 с.
2. Кучма О.Л., Сіньова Л.М. Допомоги як вид соціального забезпечення за законодавством України. Монографія. – Київ: ФОП Маслаков, 2018. – 252 с.
3. Деякі питання надання одноразової грошової допомоги учням перших класів «Паунок школяра»: Постанова Каб. Міністрів України від 07.07.2025 № 809. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/809-2025-п#Text> (дата звернення: 19.08.2025).
4. Про затвердження Порядку відбору банків, через які здійснюється виплата пенсій, грошової допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та заробітної плати працівникам бюджетних установ : Постанова Каб. Міністрів України від 26.09.2001 № 1231 : станом на 20 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1231-2001-п#Text> (дата звернення: 19.08.2025).

Ключові слова: банк, батьки, діти, державний бюджет, грошова допомога, підтримка.

Key words: bank, parents, children, state budget, cash assistance, support.

Мануїлова Катерина Вікторівна

кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ДЛЯ ГРУП ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Збройні конфлікти порушують не лише фізичний та політичний ландшафт суспільств, але й фундаментально ставить під загрозу захист прав людини. Серед найбільш вразливих під час таких криз є особи з особливими потребами – особи з інвалідністю, хронічними захворюваннями або іншими станами, які потребують постійної підтримки. Ці групи часто стикаються з підвищеними ризиками, включаючи обмежений доступ до основних послуг, підвищений ризик насильства та системне нехтування гуманітарними діями. Забезпечення рівності для осіб з особливими потребами в умовах конфлікту це не просто питання соціальної справедливості, це правовий та моральний імператив, що ґрунтується на міжнародному гуманітарному праві та системах прав людини. Вирішення цих проблем вимагає всебічного розуміння як структурних бар'єрів, з якими стикаються ці групи населення, так і практичних механізмів, за допомогою яких їхні права можуть бути захищені навіть посеред хаосу збройного конфлікту.

Збройні конфлікти руйнують не лише фізичне та політичне середовище суспільств,

але й суттєво ускладнюють захист прав людини. За оцінками, понад 500 мільйонів людей з інвалідністю живуть у країнах, які часто потерпають від конфліктів та стихійних лих. Збройне насильство не лише спричиняє нові випадки інвалідності, а й посилює труднощі, з якими стикаються вже існуючі порушення. Особи з інтелектуальною недостатністю є особливо вразливими: вони піддаються підвищеному ризику травм або смерті під час конфліктів, або тому, що стають цілеспрямованими мішенями, або через знижену здатність захистити себе. Серед сотень тисяч людей, які щорічно отримують поранення внаслідок збройного насильства, багато залишаються з довічною інвалідністю, такою як травматичні або хірургічні ампутації кінцівок, параплегія чи стійкі психічні травми. Забезпечення рівності для осіб з особливими потребами в умовах збройного конфлікту є не лише моральним обов'язком, а й юридичною вимогою, закріпленою в міжнародному гуманітарному праві та міжнародних стандартах прав людини [1].

Основними механізмами забезпечення прав осіб з особливими потребами в умовах надзвичайних ситуацій є міжнародні конвенції, пакти та протоколи, що встановлюють зобов'язання держав щодо рівного доступу до базових послуг і гуманітарної допомоги.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 року визначає ключові права цієї категорії населення на доступ до освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, житла та інформації, а також зобов'язує держави забезпечувати їхню безпеку під час кризових ситуацій. Вона закріплює принцип рівності та недискримінації, наголошує на необхідності створення умов для повноцінної участі осіб з інвалідністю у громадському, економічному, культурному та політичному житті. Конвенція підкреслює важливість доступності фізичного та інформаційного середовища, включаючи транспорт, будівлі, комунікаційні засоби та цифрові технології. Вона також передбачає право на автономію та особисту свободу, підтримку у прийнятті рішень, участь у прийнятті політичних рішень і захист від насильства та експлуатації. Крім того, Конвенція закликає держави впроваджувати заходи щодо усунення соціальних, економічних та культурних бар'єрів, які перешкоджають повній інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство, а також забезпечувати доступ до реабілітаційних послуг та підтримку сімей, які доглядають за людьми з інвалідністю [2].

Женевські конвенції 1949 року та їхні додаткові протоколи є фундаментальними документами міжнародного гуманітарного права, які встановлюють принципи захисту цивільного населення під час збройних конфліктів. Ці норми зобов'язують держави-учасниці гарантувати безпечне середовище для цивільних осіб та забезпечувати їх доступ до медичної допомоги, гуманітарних ресурсів, евакуаційних засобів і захисту від насильства. Особлива увага приділяється вразливим категоріям населення, зокрема особам з обмеженими можливостями, які через фізичні, сенсорні, когнітивні або соціальні бар'єри часто стикаються з додатковими ризиками під час збройних конфліктів. Конвенції та протоколи наголошують на обов'язку держав створювати спеціальні умови для таких осіб, забезпечуючи їхню фізичну безпеку та доступ до життєво необхідних ресурсів [3].

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966) доповнює ці положення, закріплюючи право всіх осіб, включно з людьми з інвалідністю, на рівний доступ до базових соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло та соціальне забезпечення. Пакт підкреслює, що держави повинні здійснювати заходи, які сприяють соціальній інтеграції та економічній участі осіб з інвалідністю, усуваючи дискримінаційні практики та соціальні бар'єри. В умовах кризових ситуацій ці права набувають особливої значущості, оскільки доступ до ресурсів і послуг часто обмежується, а потреби осіб із особливими потребами можуть залишатися поза увагою [4].

Додатково, численні резолюції та рекомендації ООН, Міжнародного комітету

Червоного Хреста та інших міжнародних організацій конкретизують порядок надання гуманітарної допомоги, евакуації, медичної та психологічної підтримки, забезпечення житлом, харчуванням і доступу до інформації для осіб із особливими потребами у кризових умовах. Ці документи закликають до застосування інклюзивних стратегій реагування на надзвичайні ситуації, що враховують фізичні, сенсорні, когнітивні та соціальні потреби людей з інвалідністю, а також до розробки планів евакуації та гуманітарних програм з використанням доступних комунікаційних технологій, спеціального обладнання, перекладів для осіб із порушеннями слуху та зору та інших адаптаційних заходів.

Отже, міжнародні стандарти міжнародного гуманітарного права та соціальних прав осіб з інвалідністю створюють комплексну правову основу для забезпечення їхнього захисту, доступу до послуг і соціальної інтеграції, навіть у періоди кризових ситуацій, підкреслюючи необхідність державної відповідальності та міжнародної солідарності у дотриманні цих норм. Водночас ефективність цих стандартів значною мірою залежить від національної імплементації міжнародних норм, розробки конкретних законодавчих та адміністративних механізмів, а також від наявності ресурсів і компетентних структур, здатних оперативно реагувати на потреби осіб з інвалідністю під час кризових ситуацій. Важливим аспектом є також підвищення обізнаності суспільства та професійних кадрів гуманітарних і соціальних служб щодо прав осіб з особливими потребами, що сприяє усуненню стереотипів та соціальної дискримінації. Таким чином, дотримання міжнародних стандартів не лише забезпечує базові права і безпеку осіб з інвалідністю, а й створює умови для їх повноцінної участі в житті суспільства, сприяє зміцненню соціальної справедливості та підвищує стійкість громад під час кризових і надзвичайних ситуацій. Інтеграція цих принципів у національні політики та програми гуманітарного реагування є ключовим чинником формування інклюзивного та гуманного суспільства, де права кожної людини визнаються та захищаються, незалежно від фізичних або когнітивних обмежень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Burke M., Vicentic L. P. Chapter 7 Protecting persons with disabilities in armed conflict The War Report: Armed Conflict in 2013. 2014. 388–410 pp. URL: <https://academic.oup.com/oxford-law-pro/book/57861/chapter-abstract/471889758?redirectedFrom=fulltext>
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року (Женевська конвенція IV 1949 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

Ключові слова: права людини, міжнародне гуманітарне право, осіб з особливими потребами, міжнародне право прав людини, збройні конфлікти.

Key words: human rights, international humanitarian law, persons with special needs, international human rights law, armed conflicts.

КАЧУРІНЕР В.Л.

Міжнародно-правова практика звільнення військовополонених.....116

Секція № 5

Міжнародні регіональні механізми захисту прав людини

СТОЙКО О.М.

Рішення ЄСПЛ щодо порушень прав людини у ході російсько-української війни.....120

ПРОЦЕНКО І.М.

Сучасна позиція Ради ООН з прав людини щодо односторонніх примусових заходів (на прикладі доповіді Спеціального доповідача).....122

КУЗЬМА В.Ю.

Компенсаційний механізм захисту жертв російської агресії в рамках Ради Європи: елементи та реалізація.....125

ПЛОТНІКОВА М.В.

Діяльність Ради Європи у створенні компенсаційного механізму відшкодування збитків, завданих збройною агресією РФ.....127

МІЩЕНКО І.В.

До питання перегляду постанов у справах про порушення митних правил у разі встановлення ЄСПЛ порушення міжнародних зобов'язань України.....131

РАЗДОРЖНИЙ Г.Ю.

Міграційна криза в Європейському Союзі : проблеми та перспективи вирішення.....133

Секція № 6

Захист прав найбільш вразливих груп населення

СІНЬОВА Л.М.

Щодо надання одноразової грошової допомоги учням перших класів в 2025 році.....135

МАНУЇЛОВА К.В.

Забезпечення рівності для груп із особливими потребами в умовах надзвичайних ситуацій.....137

TAYLOR A.V.

A few thoughts on the barriers to women's legal empowerment in islamic states.....140

ЖАКУН М.Ю.

Репатріація депортованих дітей у міжнародному праві: від нюрнберзької доктрини до гаазьких механізмів.....142

Секція № 7

Імплементація норм міжнародного права прав людини в національне законодавство України

МІНЧЕНКО Д.А.

Виконання рішень ЄСПЛ як індикатор правової зрілості держави: досвід України.....147